

GENERÁČIA

SUSED,
KTORÉHO
NECHCEM

**Generácia Z (Zoomers)
Projekt tolerancie**

Réžia: Juraj Hrčka, Erik Peťovský

Scéna a light design: Matúš Ďuran

Scéna a kostýmy: Dominika Katonová

Dramaturgia: Valeria Schulczová

Hrajú: Natália Bóriková, Jakub Fehér, Dorota Hrnčiarová,
Manuela Justová, Sophia Makišová, Annamária Mikulová,
Bianka Molnárová, Miriam Pulíková, Maxim Rozenberg, Laura Slamková,
Lucia Šimková, Ema Trnavská, Julianna Ťahúňová, Katrin Virágová

Odborný konzultant: Veronika Fishbone Vlčková

Autorská inscenácia

**Projekt vzniká v spolupráci s Radou mládeže Slovenska
a Konzervatóriom Bratislava**

Inšpicientka: Alena Gogálová

Asistentka réžie: Dominika Richterová

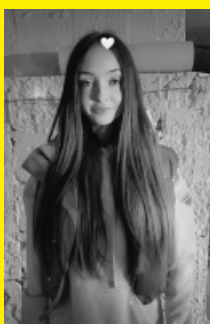
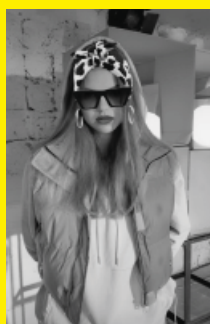
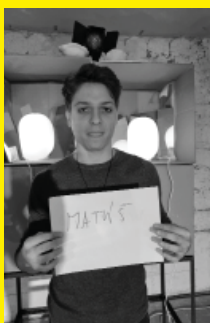
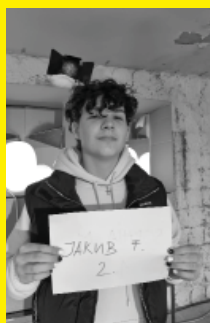
Rekvizity a kostýmy: Michaela Grlická

Technika pod vedením Martina Štamma a Olivera Obernauera

Svetlá: Oliver Obernauer, Slavomír Grega

Zvuk: Oleg Gál, Róbert Borák

Javisková technika: Jaroslav Grebeči, Richard Šimek

Sused, ktorého nechcem - Krása nevidaná - FANTOMAS

Generácia Z je výnimočný projekt Divadla Pavla Országha Hviezdoslava zameraný predovšetkým na mladého diváka.

Projekt sa skladá z troch častí, z troch samostatných inscenácií. Tie tvoria ucelenú generáciu a dramatickú výpoveď, keď na javisku stoja práve reprezentanti generácie zoomerov.

Sused, ktorého nechcem je prvou z nich a zameriava sa na otázky inakosti, netolerancie či priamo nenávisť. Snaží sa však i pomenovať identity, ktoré na seba táto generácia preberá bez ohľadu na to, či sú jej dané, alebo ich získava v priebehu života.

Komu dôverujem? Aký je zmysel môjho života, ak sa pre tých druhým stávam v prvom rade nepriateľom? Z koho si ja sám vyrábam nepriateľa? Čo je moje pravé JA a dokážem sa zmeniť, ak zistím, že sa mýlim?

Nie náhodou sme projekt situovali do CO krytu nášho divadla. Kryt ako miesto, ktoré ma má ochrániť, miesto, o ktoré sa v čase ohrozenia musím podeliť s inými ľuďmi. Je však toto ohrozenie reálne?

Zároveň je tento priestor svojou punkovou atmosférou mladým divákom i tvorcom bližšie. Nemá v sebe nános

formálnosti, plyš divadelného hľadiska, zamat javiskových šálov. Cítiť v ňom ozvenu reálneho života pôvodného účelu, pripomína pivnice alternatív, vonia podzemím.

V istých životných obdobiach a dejinných momentoch môže byť pravde bližšie ako javiská s dokonalou technikou.

Žijeme dobu pandémie. Nielen covidu-19, ale i pandémie populizmu a priemernosti. Nikto

z nás nechce byť priemerný a už vôbec nie, keď má celý život pred sebou. No s túžbou vymaniť sa z priemeru prichádza aj potreba vymedziť sa voči väčšine. Násť si svoju cestu, podobu a miesto. Odlíšiť sa. Lenže inakosť je podozrivá. Vždy bola a bude. Hlavne pre tých, ktorí nedokážu byť vnútorne slobodní. Darmo volajú po slobode prejavu, kričia, že chcú demokraticky vyjadriť svoju nenávisť, brániť vlastnú bibliu netolerancie, zvykové právo či pomyselné tradičné hodnoty, keď mentálne žijú v otroctve stredovekých predstáv a rigidity nevzdelanosti. Zamieňajú si dojmy a pocity s faktami, názory s vedeckými poznatkami. Homosexualita je pre nich choroba, moslim rovná sa agresor, Rómovia sú špiny špinavé príživnícke a Zem je širošia placka plná čipov z očkovania.

Populisti podnecujú predsudky, to najhoršie v nás, stávajú sa ozvenou davu a ecom priemernosti.

Ako si v takom svete majú nájsť miesto tí, ktorých mysle a srdcia sa len formujú? Čo im odovzdávame, čím naplníme ich očakávania? Namiesto kľúča na krk sme im dali do rúk mobility a sociálne siete. Sú v skutočnom svete strategickí, pretože žijú v pocite, že nemajú šancu nič zmeniť? Rozumieme im? A rozumejú oni sami sebe? Kto sa nepýta, nedostáva odpovede. Ale správne sa pýtať je ťažké. Rovnako ako počúvať. Rozdelený svet je náročný pre každého. Spojí ho práve generácia Z?

Inakosť nás obohacuje, nemá nás strašiť. Tolerancia je ťažká a sloboda nie je samozrejmosť.

Valeria Schulczová

AKÁ JE GENERÁCIA Z A KOHO ZA SUSEDOV NEHCÚ?

V posledných rokoch sa často hovorí, že ľudia nežijú v jednej krajine, ale vo svojich vlastných bublinách, ktoré ich ovplyvňujú viac ako mienkotvorné médiá či predstavitelia štátu. V niektorých prípadoch ide o paralelné svety. Keďže mladí konzumujú informácie a mediálny obsah zásadne inak ako dospelí, je u nich spomínaný efekt „vlastných bublín“ ešte dominantnejší. Na druhej strane však mladí ľudia stále žijú vo svojom fyzickom prostredí či už na vidieku, alebo v meste, ktoré do veľkej miery ovplyvňuje ich každodenný život, možnosti a postoje. A taktiež vyrastajú v kruhu rodiny, kamarátov, učiteľov a iných dôležitých dospelých, ktorí ich videnie sveta formujú, a preto ani nemôže byť generácia mladých ako celok úplne iná ako je zvyšok Slovákov a Sloveniek.

Život dnešných zoomerov výrazne ovplyvnila digitálna revolúcia a tá zmenila nielen to, ako mladí ľudia medzi sebou komunikujú, ale aj ako si vyhľadávajú informácie, prípadne ich ukladajú a pracujú s nimi. Preto sa o nich často hovorí, že sa nedokážu od svojho mobilného telefónu odlepiť a informácie skôr googlia, ako by ich mali loviť v pamäti. Svoje pocity vyjadrujú skôr cez emotikony alebo v angličtine, ako by ich mali povedať nahlas a rodnou rečou. Tiež pre nich platí, že dokážu robiť dve veci naraz, alebo dokonca že sa nevedia učiť či pracovať bez toho, aby v pozadí nebežal televízor či nehrala hudba. Logicky to však vedie aj k tomu, že pri mladých ľuďoch pozorujeme nižšiu schopnosť dlhodobo sa sústrediť na jednu vec. Vplyv digitálnych technológií tiež vidno na tom, ako mladí relaxujú či prijímajú informácie. Nemalá časť mladých preberá skôr názor, ktoré médiá či influenceri prezentujú, než by zvažovali fakty, na základe ktorých by si utvorili svoj názor sami.

Do životov mladých dnes do veľkej miery vstúpila aj pandémia COVID-19 a je pre nich o to náročnejšia, lebo ju zažívajú vo veľmi

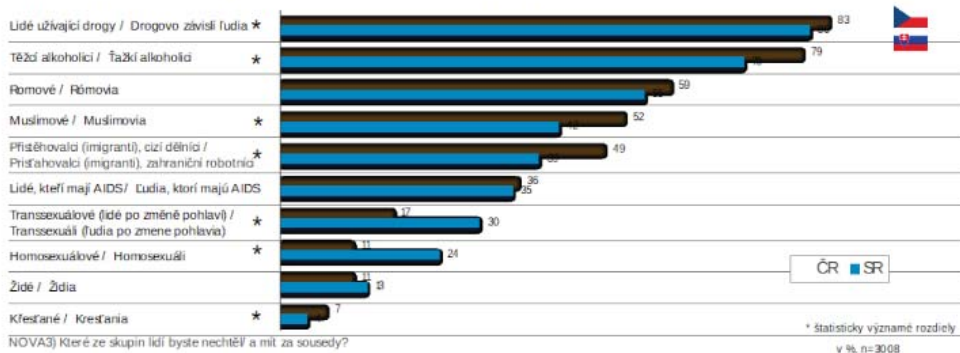
formatívnom období životných štartov v škole alebo zamestnaní. V dôsledku pandémie mladí stratili pravidelné návyky a od ostatných kamarátov a rovesníkov boli nútení držať sa ďalej. Mnohí svojich spolužiakov poriadne nepoznajú či už preto, lebo ich ešte nikdy fyzicky nevideli, alebo preto, že sa mnohí z nich výrazne zmenili. Pre nemalé množstvo mladých je ťažké opätovne nadväzovať kontakty a aj preto je viac mladých nútených riešiť svoje duševné zdravie a pohodu ako predtým.

Keď sa pozrieme na hodnotové nastavenie mladých ľudí, tak drvivá väčšina mladých Slovákov a Sloveniek považuje za najdôležitejšie svoju rodinu, priateľov a voľný čas. Kým dôležitosť rodiny či priateľov zostáva na rebríčku stabilne vysoko a je podobne vysoká aj pre dospelých, dôležitosť voľného času je špeciálne významná pre mladých ľudí a jej význam od 90-tych rokov neustále narastá. Zároveň nie je pre dnešných mladých až taký dôležitý úspech a jeho význam v čase nerastie. Tieto trendy sa premietajú aj do postojov mladých k zamestnaniu. Mladí ľudia si veľmi prísne strážia rovnováhu medzi časom stráveným v práci a voľným časom a nemajú problém častejšie meniť zamestnanie, ak im ponúknu vhodnejšie podmienky.

Z výskumu Rady mládeže Slovenska tiež vyplynulo, že pre mladých Slovákov je veľmi dôležitá starostlivosť o blaho rodiny či kamarátov. Je pre nich dôležité byť spoľahlivým a lojálnym kamarátom. Na druhej strane si mladí Slováci a Slovenky napríklad v porovnaní s Českom viac vážia náboženské či kultúrne tradície a zvyky, čo nám pomáha lepšie pochopiť, prečo sa veľká časť mladých stráni inakosti či rôznorodosti, a to v súvislosti s farbou pleti, náboženstvom alebo sexuálnou orientáciou, a prečo sú ich čísla síce o niečo nižšie od dospelých, ale v zásade sa za posledné desaťročia nezmenili, naopak, napríklad v prípade migrantov či prisťahovalcov sa tieto postoje vyostřili. Je to spojené nielen s osobnou obavou z možného spochybnovania či konfron-

TOLERANCIA INÝCH SKUPÍN – SUSED, KTORÉHO NECHCEM

Česi a Slováci sa najviac líšia v otázke tolerancie sexuálnych menšín, kde je rozdiel takmer dvojnásobný – homosexuáli vadia 11 % Čechov, ale až 24 % Slovákov. 17 % Čechov a 30 % Slovákov by nechcelo mať za susedov transsexuálov. Približne 10 % rozdiely boli v prípade ťažkých alkoholikov, prisťahovalcov a moslimov, ku ktorým sú mladí Česi kritickejší.

tácie vlastného spôsobu života, viery či hodnôt, ale aj s verejnými diskurzom, ktorý je podmienený legislatívou a s tým spojenou komunikáciou v médiách.

Hra Sused, ktorého nechcem je silným zhmotnením vnútorného prežívania mladých ľudí. Herci a herečky, ktorí hru spoluvytvárali, patria z hľadiska veku k adolescentom. Na jednej strane je to obdobie, keď sa mladí pripravujú na svoju profesiu, pri ktorej si zároveň hľadajú svoju vlastnú životnú cestu. Na strane druhej je adolescencia obdobie vymedzovania vlastného ja, hľadania sa, ktoré je sprevádzané pocitmi stratenosti či prázdnoty, ale je zákonite aj plné vzdoru či búrok a nezriedka je sprevádzané generačnými konfliktami. Je to obdobie, keď si mladí ľudia vytvárajú vlastný životný priestor, ochutnávajú a nechávajú sa viesť rôznymi kultúrnymi vplyvmi a subkultúrami, a preto ich vieme zachytiť aj v troch rôznych štýloch oblečenia či hudby počas jedného roka alebo dokonca mesiaca.

Práve z tohto dôvodu v danom formatívnom období je žiaduce mladých vystavovať pozitívnym vplyvom inakosti, či už je to cez pozitívne vzdelávanie na školách, pobytom v zahraničí, nadväzovanie priateľstiev z rôznorodého prostredia alebo čítanie pozitívnych príbehov odlišných ľudí,

pretože práve tieto faktory významne posilňujú akceptáciu skupín či menšín. Cieľom tejto snahy by nemalo byť zmeniť vlastnú identitu mladých, ale prehĺbiť pochopenie, že každý z nás si hľadá v tomto svete miesto, kam by patril, a túži po akceptácii či uznaní bez ohľadu na vek, pohlavie, farbu pleti, sexuálnu orientáciu alebo náboženstvo. Tento princíp sa snažím vysvetliť na plakátoch. Na Slovensku máme napríklad lokše, v Indii majú naan, v Etiópii placky s názvom injjeera. To, že na jednej ulici sa budú predávajú tieto rôzne placky, neznamená, že lokše vymiznú alebo pre mňa stratia svoj jedinečný význam. Prínos je v tom, že mám pestrejší jedálny lístok, lebo v pondelok si dám lokše a v stredu naan či injjeeru alebo nabadúce pre ozvláštnenie a obohatenie pridám do lokší napríklad cesnak alebo nejaké bylinky.

Na záver by som ešte dodala, že je potrebné si uvedomiť, že mladí nie sú jedna jednoliata skupina. Spoločenské a historické súvislosti na nich dopadajú síce možno podobne, ale každý žije v inom prostredí a prežíva veci inak. A to veľmi dobre a výstižne ilustruje aj inscenácia Sused, ktorého nechcem. Príďte sa pozrieť.

Veronika Fishbone Vlčková
Rada mládeže Slovenska

GENERÁCIE

Generácia je termín označujúci ľudí narodených v pomerne rovnakom časovom období, väčšinou v rozpätí 30 rokov. Ľudí z konkrétnej generácie spája podobná charakteristika vyplývajúca z ich narodenia v približne rovnakom časovom období. Zároveň tento termín označuje i príslušný časový úsek ako taký. Generačné spolupodieľanie sa na hodnotách je dané tým, že príslušníci jednej generácie vstúpili do života v rovnakom historickom období, ich záujmy, ciele a potreby boli ovplyvnené zhruba rovnakým sociokultúrnym prostredím.

STRATENÁ GENERÁCIA */LOST GENERATION* (1883 – 1900)

Sociálna generačná kohorta, ktorá bola v ranej dospelosti počas prvej svetovej vojny. „Stratený“ v tomto kontexte označuje duše ľudí preživších prvú svetovú vojnu. Duše dezorientované, putujúce a zablúdené.

Tento výraz sa taktiež používa na označenie skupiny amerických spisovateľov – vystažovalcov žijúcich v Paríži v 20. rokoch 20. storočia. Pre túto generáciu umelcov sa svet stal len chaosom plným nestabilných hodnôt. Boli sklamaní, plní dezilúzie a deprimovaní z prežitého. Ozajstné hodnoty hľadali v Európe a v Paríži. Pojem „lost generation“ sa pripisuje spisovateľke Gertrude Steinovej, spopularizoval ho Ernest Hemingway, ktorý ho použil ako motto („Vy všetci ste stratená generácia“) pre svoj prvý román Slnko aj vychádza.

Po priemyselnej revolúcii vyrástli západní príslušníci stratenej generácie v spoločnostiach, ktoré boli gramotnejšie, konzumnejšie a médiami nasýtenejšie než kedykoľvek predtým, ale ktoré tiež mali tendenciu zachovávať prísne konzervatívne sociálne hodnoty.

Mužskí príslušníci kohorty boli počas prvej svetovej vojny mobilizovaní v masovom mera-

dle a tento fakt je považovaný za definujúci moment ich životov. Ženy sa taktiež zúčastňovali na prvej svetovej vojne a boli ňou zasiahnuté. Po jej skončení získali väčšie slobody a práva nielen v politickej oblasti života.

Stratená generácia bola tiež mimoriadne zasiahnutá pandémiou španielskej chrípky a mnohými kultúrnymi zmenami, ktoré nastali vo veľkých mestách, najmä v období búrlivých dvadsiatych rokov.

Neskôr zažili ekonomické dôsledky veľkej hospodárskej krízy a často videli svojich vlastných synov odchádzať na bojiská druhej svetovej vojny.

V Európe je známa aj ako „generácia roku 1914“, teda podľa roka, keď sa začala prvá svetová vojna. Vo Francúzsku, kde sa usadilo veľa emigrantov, je niekedy nazývaná ako G^{énération du feu} (Generácia ohňa). Vo Veľkej Británii sa tento výraz pôvodne používal pre tých, ktorí zomreli vo vojne, a často sa priamo vzťahoval na obeť vyšších tried, ktorých smrťou sa krajina pripravila o budúce elity.

Okrem Hemingwaya sú hlavnými predstaviteľmi tejto generácie umelci a spisovatelia ako Francis Scott Fitzgerald, T. S. Eliot, Gertrude Steinová, James Joyce, John Steinbeck, William Faulkner, Isadora Duncan, Ezra Pound, Henry Miller, Erich Maria Remarque, J. R. R. Tolkien, C. S. Lewis, Sergej Sergejevič Prokofiev či George Gershwin.

THE GREATEST GENERATION

/G.I. GENERATION/GENERÁCIA DRUHEJ SVETOVEJ VOJNY (1901 – 1924)

Príslušníci tejto generácie boli formovaní veľkou hospodárskou krízou a taktiež sa stali hlavnými účastníkmi druhej svetovej vojny. Pojem the Greatest Generation spopularizoval názov knihy z roku 1998 od amerického novinára Toma Brokawa. Brokaw je presvedčený, že títo muži a ženy nebojovali o slávu alebo uznanie, ale preto, lebo to bola správne. Táto kohorta sa označuje aj ako generácia druhej svetovej vojny.

Taktiež sa označuje ako G.I. Generation. Iniciály „G.I.“ pochádzajú z americkej vojenskej terminológie a naznačujú, že táto generácia bola určená pre „Government Issue“ – pre potreby vlády.

V Spojených štátoch príslušníci tejto generácie dosiahli plnoletosť, boli deťmi alebo sa narodili počas progresívnej éry, prvej svetovej vojny alebo búrlivých dvadsiatych rokov, v čase ekonomickej prosperity s výraznými kultúrnymi transformáciami. Navyše tí, ktorí žili v rokoch 1918 až 1920, zažili smrteľnú pandémiu španielskej chrípky. Veľkú časť svojej mladosti zažili aj s rýchlou sa vyvíjajúcou technológiou (rozhlas, telefón, automobil) v čase celosvetovo narastajúcej príjmovej nerovnosti a prudko sa rozvíjajúcej ekonomiky. Po krachu na newyorskej burze (najväčší burzový krach v dejinách) zažila táto generácia hlboké ekonomické a sociálne nepokoje.

Napriek ťažkostiam vtedajšia literatúra, umenie, hudba a film prekvitali. Táto generácia zažila to, čo sa označuje ako zlatý vek Hollywoodu. Množstvo populárnych filmových žánrov vrátane gangsteriek, muzikálových a komediálnych filmov a monster movie prilákalo masové publikum. Veľká hospodárska kríza tiež výrazne ovplyvnila literatúru i nástup komiksov, ktoré boli medzi príslušníkmi tejto generácie obľúbe-

né vďaka postavám ako Superman či Batman. Popri džezze, blues, folku a gospelovej hudby sa stal mimoriadne obľúbeným swing. Preto sa na označenie tejto generácie zvykne používať i termín swingová generácia. V živote tejto generácie sa stala popularita rádia kľúčovým formujúcim faktorom, pretože milióny ľudí sa naladili na počúvanie Rozhovorov pri krbe prezidenta Franklina D. Roosevelta a „Hltali“ správy ako nikdy predtým.

Jej predstaviteľmi sú napríklad herci a herečky Clark Gable, Jan Werich, Jiří Voskovec, Greta Garbo, Josephine Baker, Vilma Jamnická, Lída Baarová, Louis de Funès, Ingrid Bergman, Judy Garland, Jozef Króner, Marlon Brando, Ladislav Chudík, Marcello Mastroianni, režiséri Palo Bielik Vittorio De Sica Walt Disney Ingmar Bergman Leopold Lahola Akira Kurosawa, speváci a speváčky Frank Sinatra, Édith Piaf, Louis Armstrong, František Křištof Veselý, spisovatelia George Orwell, John Steinbeck Pablo Neruda Samuel Beckett Július Barč-Ivan Dominik Tatarka, výtvarníci Ľudovít Fulla, Koloman Sokol, Salvador Dalí, Viktor Kubal.

SILENT GENERATION

/TICHÁ GENERÁCIA
(1925 – 1945)

Táto generácia je charakteristická svojím zameraním na pracovnú kariéru, ktorú uprednostňuje pred aktivizmom. Tichá je tiež preto, lebo vyrastala v dobách, keď nebolo bezpečné navonok vyjadrovať svoj názor a postoje. Ľudia z tejto populácie vyrastali v okolnostiach, ktoré od svetovej hospodárskej krízy vyústili do druhej svetovej vojny, a v povojnovom období, keď sa v Európe na oboch stranách Železnej opony vyhraňovali postoje a v Spojených štátoch bol pri moci mccarthizmus. Táto generácia nemá veľké ambície, ale naučila sa, ako čo najlepšie prežiť v tých najťažších situáciách. Nie je však veľmi početná. Príčinou bola finančná neistota ich rodičov. Prvá generácia v histórii, ktorá bola početne menšia než tá pred ňou. Napriek tomu, že sa rodili počas veľkej hospodárskej krízy a druhej svetovej vojny, v dospelosti sa dožili relatívne prosperujúcich podmienok v 50. a na začiatku 60. rokov 20. storočia. Bola u nich aj vyššia miera zamestnanosti, než to bolo u generácií pred nimi a u tých čo nasledovali po nich. Rovnako na tom boli zdravotne lepšie a mali aj skorší vek odchodu do dôchodku.

Známe osobnosti tejto generácie sú Marilyn Monroe, Mária Kráľovičová, Karol Machata, Steve McQueen, Clint Eastwood, Sean Connery, James Dean, Annie Girardot, Elizabeth Taylor, Radoslav Brzobohatý, Sophia Loren, Brigitte Bardot, Alain Delon, Robert Redford, Jack Nicholson, Dustin Hoffman, Anthony Hopkins, Vladimír Semionovič Vysockij, Milan Lasica, Chuck Norris, Al Pacino, Ennio Morricone, Quincy Jones, Elvis Presley, Karel Gott, John Lennon, Allen Ginsberg, Andy Warhol, Egon Bondy, Umberto Eco, Miloš Forman, Roman Polański, Sydney Pollack, Woody Allen, Dušan Hanák, Elo Havetta, Neil Armstrong.

GENERÁCIA BABY BOOMERS

/POVOJNOVÁ GENERÁCIA
(1946 – 1964)

Generácia baby boomers je označenie ľudí narodených počas ekonomickej prosperity v USA a inde vo svete, ktorá nasledovala po druhej svetovej vojne. Označenie baby boomers je späté so vzostupom pôrodnosti, boom doslova znamená „prudký rozmach“. Baby boomers má dvojaký význam: prudký rozmach počtu detí, ale aj deti, čo zažili prudký rozmach.

Americkí demografovia do tejto generácie rátajú ročníky 1946 až 1964, počas ktorých rástla pôrodnosť, hoci od roku 1957 bol už zaznamenaný pokles v pôrodnosti. Aj na Slovensku v tomto období bola vysoká pôrodnosť, ktorá po vojne nepretržite rástla až do roku 1952.

V súčasnosti je Generácia baby boomers vo vekovom rozpätí od 57 do 75 rokov, takže sa dostáva do dôchodkového veku. Táto skutočnosť podľa ekonómov výrazne zaťažuje sociálny systém krajiny.

Baby boomeri sú spájaní s postojmi, ktoré menili, prípadne nanovo prehodnocovali definície dovtedajších tradičných hodnôt. V Európe a v Severnej Amerike boomeri vyrastali v období nárastu blahobytu po rozsiahlych povojnových dotáciách do bývania a vzdelávania. V porovnaní s predchádzajúcimi sa táto generačná skupina vo svojej dobe vyprofilovala ako najbohatšia, najaktívnejšia a najviac fyzicky zdatná. Boli prvou generáciou, ktorá očakávala lepšie časy a reálne do nich i vyrastala. Táto generácia skutočne dosahovala špičkovú úroveň príjmov, mala vyhovujúci prístup k potravinám, odevom, programovo sa dostávala k dôchodku a skutočne spoznala čo prináša kríza stredného veku. Ich nábeh smerom ku konzumnému spôsobu života býva pravidelne kritizovaný za svoju neprímeranosť. Jednou zo zvláštností boomerov je, že aj oni sami seba vnímajú ako špeciálnu generáciu, ktorá je veľmi odlišná od tých pred ňou.

V 60. rokoch 20. storočia, keď pomerne veľká časť tejto generácie dospievala, sa ustálil špe-

cifický spôsob vyjadrovania a vnímania, ktorý reflektoval ich vlastnú identitu a zmeny, ktoré ich sprevádzali. Táto rétorika bola pre boomerov významná. Začali mať tendenciu definovať svet z pohľadu generácií, čo bol v tom čase relatívne nový fenomén. Generácia baby boomers bola opisovaná ako šoková vlna či akési „prasa v pytónovi“, ktoré predstavovalo nečakanú „guču“ detí v inak vekom pomerne rovnomerne roz distribuovanom obyvateľstve. Keď toto prasa prejde cez hada až na koniec, čiže zostarne a ostane odkázané na dôchodok a iné formy štátnej podpory, spoločnosť sa ocitne v ťažkostiach.

Tieto ročníky boli príliš mladé na to, aby si v pamäti uchovali spomienky na druhú svetovú vojnu, no boli zároveň dosť staré, aby si osvojili povojnový (americký) kultúrno-spoločenský vývoj. **V Spojených štátoch je možné túto generáciu rozdeliť na dva základné segmenty:** úvodnou časťou baby boomers sú tí, ktorí sa narodili medzi rokmi 1946 až 1955 a sú spájaní s érou, keď dominovala téma vojny vo Vietname.

Len v Spojených štátoch sa medzi rokmi 1946 – 1964 narodilo 76 miliónov detí. V roku 2004 Briti z generácie baby boomers vlastnili 80 % všetkého majetku Spojeného kráľovstva, kúpili 80 % automobilov najvyššej triedy, 80 % vyrobených jacht a 50 % vyrobených prostriedkov určených na starostlivosť o pleť. Baby boomers odlišuje od iných generačných skupín i skutočnosť, že už od chvíle, keď sa táto kohorta identifikovala, boomeri boli zanalyzovaní modernými marketingovými expertmi, ktorí znásobili ich pocit generačnej odlišnosti. V Spojených štátoch v prieskumoch zistili, že takmer tretina opýtaných z generácie baby boomers by dedičstvo radšej poskytla charite, než by ho odkázala svojim potomkom. 57% z nich verí, že každá generácia by si mala svoj majetok nadobudnúť vlastnými silami, 54% verí, že peňažné prostriedky bolo na deti potrebné vynakladať iba počas obdobia, keď vyrastali.

Boomeri vyrastali v období dramatických sociálnych zmien. V Spojených štátoch táto zmena generáciu poznačila silným kultúrnym štiepením na konzervatívov (republikánov) a liberálov (demokratov). Toto rozdelenie spoločnosti trvá od

časov vojny vo Vietname a výsledkom je politická rozpoltenosť v krajine. Prvá polovica boomerov dospievala na celom svete do spoločných časov. Mali zážitky, akými bola beatlemánia či festival vo Woodstocku, prejavovali odpor voči vojne vo Vietname, ale v tejto vojne aj umierali. Politicky mali prvé ročníky boomerov bližšie k demokratom, neskôr viac sympatizovali s republikánmi. V začiatkoch 80. rokov sa boomeri stali konzervatívnejšími a mnohí ľutujú kultúrne zmeny, ktoré iniciovali v mladosti.

V roku 1985 sociológovia Howard Schuman a Jacqueline Scottová realizovali výskum, v ktorom respondentov oslovili s otázkou: Čo bolo pre vás za posledných 50 rokov výnimočne dôležité?

Skupina baby boomers narodená v rokoch 1946 – 1955, ktorá stelesňovala kultúrne zmeny šesťdesiatych rokov, uviedla tieto udalosti: studená vojna (a s ňou spojená „červená hrozba“), kubánska raketová kríza, atentáty na Johna a Roberta Kennedyovcov, atentát na Martina Luthera Kinga, politické nepokoje, program Apollo, povolanie do vojny vo Vietname, vojna vo Vietname, sociálne experimenty, sexuálna sloboda, experimentovanie s drogami, boj za občianske práva, ekologické hnutie, hnutia za práva žien, protesty a nepokoje a Woodstock.

Hlavné charakteristiky: sklony k experimentovaniu, individualizmus, slobodná myseľ, orientácia na sociálne témy.

Skupina baby boomers narodená v rokoch 1956 – 1964 zdôraznila nasledujúce udalosti: studená vojna (a s ňou spojená „červená hrozba“), kubánska raketová kríza, atentáty na Johna a Roberta Kennedyovcov, atentát na Martina Luthera Kinga, prvé kroky na Mesiaci, aféra Watergate a Nixonova rezignácia, zníženie veku pre povolenie pitia alkoholu z 21 na 18 rokov v niektorých štátoch. Za významné považovali embargo po ropnej kríze v roku 1973, rastúcu infláciu, hospodársku recesiu, nedostatok pracovných príležitostí po ukončení štúdiá, prípad amerických rukojemníkov v Iráne v roku 1979 či Live Aid.

Hlavné charakteristiky: menej optimizmu, nedôvera k vláde, celkový cynizmus.

GENERÁCIA X

*/ HUSÁKOVE DETI
/ DETI S KLÚČOM NA KRKU
(1965 – 1979)*

Generácia X či Gen X je demografická kohorta, ktorá je definovaná od začiatku až polovice 60. rokov do konca 70. až začiatku 80. rokov 20. storočia. V západných krajinách je generácia X v porovnaní s generáciou baby boomers, ktorá bola pred nimi, a generáciou mileniálov, ktorá prišla po nej, početne nižšia, no v prípade bývalého Československa sa začiatkom tohto obdobia vyskytol fenomén, dnes známy ako Husákove deti.

Členmi generácie X boli deti, ktoré vyrastali v období posunu sociálnych hodnôt a niekedy boli aj prezývané „deti s kľúčom na krku“. Bolo to z dôvodov redukcie možností dohľadu zo strany dospelých. Príčina bola v zmenách v generačnom spolunažívaní, v náraste rozvodovosti a zvyšovaní podielu zamestnaných matiek, ktoré uprednostnili pracovnú kariéru pred domácou starostlivosťou o deti. V adolescentom veku a v období začínajúcej dospelosti boli títo jedinci označovaní aj ako MTV Generation. Charakterizovali ich ako lenivých, cynických a nespokojných jedincov. V strednom veku sú podľa výsledkov výskumov aktívni, šťastní a dosahujú rovnováhu medzi pracovným a súkromným životom. Tejto demografickej kohorte sa pripisujú výrazné tendencie k podnikaniu.

Husákove deti je označenie generácie narodenej v silnej populačnej vlne v bývalom Československu, ktorá sa začala v čase tzv. normalizácie začiatkom 70. rokov 20. storočia. V tej dobe bol prvým, neskôr generálnym tajomníkom KSČ a od roku 1975 prezidentom Gustáv Husák.

V čase po nástupe „normalizácie“ v roku 1969 narastala štátna podpora populačnej politiky. Pozvoľný nárast pôrodnosti zodpovedá nárastu počtu detí po druhej svetovej vojne. V roku 1947 bolo zavedené pôrodné ako jednorazový príspevok pri narodení dieťaťa. Pôrodné bolo vo výške 500 Kčs do roku 1956, 650 Kčs do 1968,

1 000 Kčs do 1971 a 2 000 Kčs do 1989 roku. Prídavky na deti, ktoré existovali od roku 1945, sa od menovej reformy v roku 1953 neustále zvyšovali až do roku 1986. Relatívne výhodné mladomanželské pôžičky existovali od apríla 1973 (napríklad 30 000 Kčs na zariadenie bytu so splatnosťou 10 rokov a úrokom 1 %). Rodinám s deťmi boli poskytnuté výhodné pôžičky na kúpu bývania. Vysoká pôrodnosť, ktorá sa blížila k 300 000 detí, býva často považovaná práve za výsledok tejto politiky. K zvýšeniu pôrodnosti na začiatku 70. rokov mohlo tiež prispieť odloženie plánovaného rodičovstva v čase neistoty po invázii sovietskych vojsk do ČSSR v roku 1968 a následných búrlivých udalostiach roku 1969.

Ďalším faktorom nárastu pôrodnosti v začiatku 70. rokov bolo, že rodiny zakladala prvá výrazná populačná vlna ľudí narodených po druhej svetovej vojne. Vzhľadom na to, že najväčší počet narodených detí v Česku bol v roku 1974 a potom už klesal, je pravdepodobné, že normalizačné finančné podnety nemali až taký vplyv, ako sa predpokladá. Koncom 70. rokov 20. storočia sa početnosť novonarodených detí v Česku začala približovať k bežnej úrovni. Na Slovensku vrcholila v rokoch 1978 a 1979, keď sa narodilo viac ako 100 000 detí. Na konci „normalizácie“ (90. roky) bol počet narodených detí dokonca menší než v roku 1969. Po Nežnej revolúcii vzhľadom na spoločenskú zmenu, najmä ekonomickú neistotu, pôrodnosť prudko klesla.

GENERÁCIA Y

/ MILLENNIALS
/ DETI MILÉNIA
(1980 – 1995)

Taktiež sa nazývajú Net Generation (generácia siete), Generation 9/11, Generation Next, the Burnout Generation (vyhorená generácia) a Generation Me (generácia ja).

Generácia Y sú z väčšej časti deti rodičov, ktorí sa narodili v povojnových rokoch, generácii baby boomers a starších členov generácie X. V dôsledku prirodzeného nárastu pôrodnosti v 80. a 90. rokoch, ktorý bol spôsobený faktom, že rodiny si zakladali príslušníci početnej generácie boomerov, sa zvyknú nazývať aj Echo boomers.

V dôsledku technologických a globálnych spoločenských zmien ľudia na celom svete posúvajú hranicu veku, kedy uzatvárajú manželstvo. Mileniáli sa narodili do trendu celosvetového poklesu miery plodnosti u oboch pohlaví. Majú menej detí ako ich predchodcovia. Príslušníci generácie Y v rozvojových krajinách budú aj naďalej predstavovať väčšinu globálneho populačného rastu. V rozvinutom svete mali mladí ľudia v roku 2010 menší sklon k pohlavnému styku v porovnaní so svojimi predchodcami, keď boli v rovnakom veku.

Mileniáli boli opísaní ako prvá globálna generácia a prvá generácia, ktorá vyrastala v dobe internetu. Generácia sa spravidla vyznačuje zvýšeným používaním a znalosťou internetu, mobilných zariadení a sociálnych médií. Preto sa niekedy označujú aj ako digitálni domorodci. V rokoch 1990 až 2010 sa zvýšila vzdelanosť populácie v rozvojových krajinách, čo spôsobilo ich hospodársky rast. Mileniálov na celom svete počas ich produktívneho veku postihli viaceré ekonomické problémy. Mnohí čelili vysokej nezamestnanosti počas svojich raných rokov na trhu práce v dôsledku recesie (celosvetovej finančnej krízy v roku 2009) a o dekádu neskôr ich zasiahla ďalšia recesia spôsobená pandémiou COVID-19. Obe recesie u tejto generácie spôsobili historicky najvyššiu úroveň nezamestnanosti.

Charakteristiky generácie Y sa odlišujú v závislosti od sociálneho a ekonomického stavu jednotlivých regiónov. V širšom zmysle sa táto kohorta vyznačuje priaznivým vzťahom k digitálnym technológiám, a médiám. Vo väčšej časti sveta bola ich výchova poznačená zvýšeným liberálnym prístupom k politike a ekonomike.

Americká sociologička Kathleen Shaputis označila mileniálov za generáciu bumerangu alebo generáciu Petra Pana, pretože jej príslušníci majú tendenciu odďaľovať niektoré prechodové rituály, odmietajú dospelosť v omnoho vyššej miere ako väčšina generácií pred nimi. Žijú napríklad so svojimi rodičmi dlhšie ako predchádzajúce generácie. Súvisí to i s faktami ako sú vysoké náklady na bývanie a vysokoškolské štúdium. Vzniká redefinícia pojmu „čo to znamená byť dospelým“ a následne sa definuje nová životná etapa nazvaná Emerging Adulthood (vznikajúca dospelosť). Vysokoškolskí študenti častejšie definujú „dospelých“ na základe určitých osobných schopností a vlastností, nie tradičných udalostí „prechodových rituálov“. Larry Nelson poznamenal, že: „V predchádzajúcich generáciách sa zosobášite, začnete kariéru a urobíte to okamžite. To, čo dnes mladí ľudia vnímajú, je, že tento prístup viedol k rozvodu, k ľuďom nespokojným so svojou kariérou... Väčšina chce vstúpiť do manželstva, ale chcú to urobiť správne hneď na prvýkrát a to isté chcú urobiť so svojou kariérou.“

Mileniáli sú generácia so zvýšenou mierou sebadôvery a tolerancie, ale taktiež veria, že si oprávnené a zo samej podstaty zaslúžia privilégiá alebo špeciálne zaobchádzanie. Vyznačujú sa narcizmom. Autori William Strauss a Neil Howe tvrdia, že každá generácia má spoločné vlastnosti, ktoré jej dodávajú špecifický charakter na základe štyroch základných generačných archetypov. Tie sa cyklicky opakujú. Podľa ich hypotézy predpovedali, že mileniáli sa budú viac podobáť občiansky zmýšľajúcej generácii druhej svetovej vojny so silným zmyslom pre komunitu na lokálnej i globálnej úrovni. Pripisujú

mileniálom sedem základných črt: jedinečnosť, chránenosť, sebavedomie, orientovanie sa na tím, konvenčnosť, pocit tlaku, ťah na bránku.

Hoci sa často hovorí, že mileniáli ignorujú konvenčnú reklamu, v skutočnosti sú ňou výrazne ovplyvnení. Obzvlášť citlivo sa dovoľávajú transparentnosti, preferujú zážitky pred vecami a vyžadujú flexibilitu. Štúdia spoločnosti Microsoft z roku 2015 zistila, že 77 % respondentov vo veku od 18 do 24 rokov sa stotožnilo s výrokom: „Keď nič nezamestnáva moju pozornosť, prvá vec, po ktorej siahnem, je môj mobil.“ Počítačové hry a počítačová kultúra viedli k zníženiu počtu čítaných kníh. Tendencia učiteľov cielene „učiť na test“ tiež viedla k zníženiu schopnosti myslieť laterálne.

GENERÁCIA Z

(1996 – 2009)

Taktiež Gen Z, hovorovo aj zoomeri, post-mileniáli, iGeneration, Plurals alebo Homeland Generation. Väčšia časť členov tejto generačnej kohorty sú potomkovia generácie X, no môžu byť medzi nimi i potomkovia mileniálov.

Keďže ide o prvú spoločenskú generáciu, ktorá nezažila život pred príchodom internetu a mala už od útleho veku umožnený prístup k prenosným digitálnym technológiám, napriek tomu, že nie všetci členovia musia byť nevyhnutne digitálne gramotní, dostali aj oni prezývku digitálni domorodci. Negatívny vplyv času, ktorý trávajú pri obrazovkách, je najvýraznejší u dospievajúcich jedincov tejto generácie. V porovnaní s predchádzajúcimi generáciami majú členovia generácie Z v rozvinutých krajinách silnejší sklon k slušnému správaniu, zdržanlivosti a averzii voči riziku. Oproti svojim predchodcom sú na svoj vek pomalší, majú zníženú tendenciu k materstvu v dospievajúcom (tínedžerskom) veku a menej často konzumujú alkohol, čo sa však netýka konzumácie návykových drog. Javí sa, že tínedžeri sa sú viac zameraní na dosiahnutie akademických titulov a na perspektívu zamestnania. Dávajú im prednosť pred okamžitým uspokojením svojich potrieb. Napriek počiatočným obavám sú na tom v tomto smere omnoho lepšie ako generácie zo 60. rokov 20. storočia. Na druhej strane u tejto generácie prevláda sklon k tzv. sextingu, čiže odosielaniu, prijímaniu alebo preposielaniu sexuálne explicitných správ, fotografií alebo videí.

Globálne sa priemerný vek nástupu puberty u dievčat v tejto generácii v porovnaní s dvadsiatym storočím výrazne znížil. U adolescentov a mladých dospelých sa vo vyššej miere vyskytujú alergie, zvýšená precitlivosť a diagnostikujú sa u nich problémy s duševným zdravím. Častejšie trpia aj nespavosťou. Už v mladom veku majú vyššiu pravdepodobnosť sklonu k mentálnym poruchám. V niektorých európskych krajinách sa i u elít tejto generácie objavil

pokles kognitívnych schopností. Na porovnaní s predchádzajúcimi generáciami trávajú členovia generácie Z viac času na svojich elektronických zariadeniach a menej času venujú čítaniu kníh, čo platí celosvetovo. Spôsobuje to pokles pozornosti, menšiu slovnú zásobu, zhoršený školský prospech aj nižšie budúce postavenie v modernom ekonomickom systéme.

Gen Z je vzdelanejšia, dobre vychovaná, vystresovaná a depresívna v porovnaní s predchádzajúcimi generáciami. Zoomeri sa javia ako celkovo spokojní so stavom vecí vo svojom osobnom živote. Najdôležitejším zdrojom šťastia je byť fyzicky a duševne zdravý, mať dobrý vzťah s rodinou a s priateľmi. Náboženstvo pre nich nehrá kľúčovú úlohu. Hlavnými dôvodmi úzkosti a stresu sú peniaze a škola. Generáciu Z najviac ovplyvňujú ich rodičia, priatelia a učitelia. Najmenej sa nechajú ovplyvniť známymi osobnosťami a politikmi. Vo všeobecnosti sa mladí muži nechajú viac ovplyvniť športovcami a politikmi, než mladé ženy, tie uprednostňujú literatúru a fiktívne postavy. Najdôležitejšími faktormi pre ich súčasnú alebo budúcu kariéru je možnosť zdokonaľovať svoje zručnosti a príjem. Nezaujíma ich sláva, tá je pre nich zanedbateľnou motiváciou. Rovnako sa však nezaujímajú o to, či inštitúcia, pre ktorú pracujú má pozitívny dopad na svet. Ak Zoomeri uvažujú o budúcnosti myslia hlavne na svoje rodiny a zdravie. Blaho sveta a ich miestne komunity stoja mimo ich záujmu.

Ak je predchádzajúca generácia mileniálov označovaná aj ako digitálni domorodci, tak zoomeri sú neodigitálni domorodci. Digitálni domorodci primárne komunikujú textom či hlasom, tí neodigitálni sú zameraní na videá a filmy. Je to podmienené presunom neodigitálnej generácie od počítačov k mobilom a od textu k videám.

Gen Z sa viac zaujíma o bežnejší životný štýl s obyčajnými cieľmi, ako sú dokončenie školy, vlastný dom na predmestí, udržiavanie priateľských a rodinných vzťahov a stabilné za-

mestnanie. Sú menej orientovaní na populárnu kultúru, na svoj výzor a konzum.

Zdá sa, že hranice medzi rôznymi subkultúrami zoomerov sa zmazali, a to, čo prevláda, sú nostalgické nálady. Jednou z dominantných subkultúr generácie Z je Cottagecore – estetika oslavujúca idealizovaný vidiecky život. Jej móda sa sústreďuje na tradičné vidiecke odevy, inšpiráciu tam hľadá aj interiérový dizajn, obľúbené sú tradičné remeslá. Cottagecore sa ešte viac spopularizoval na rôznych sociálnych sieťach v dôsledku zdravotných opatrení a lockdownov počas pandémie COVID-19. Pre zoomerov je to forma úniku a nostalgická túžba po starých časoch sa transformuje do rastúcej popularity vintage módy.

Generácia Z uprednostňuje pobyt doma a sledovanie televízie alebo sociálnych sietí pred návštevou múzeí či galérií. Trávajú na internete v priemere tri hodiny denne, Netflix používa približne 70 % zoomerov a iba 10 % sleduje svoje obľúbené programy v televízii. Spomedzi tých, ktorí sledujú svoje programy „on-demand“, tak väčšina robí na svojom mobilnom telefóne, potom nasleduje televízor, tablet, herná konzola a notebook.

U generácie Z je zaznamenaný pokles čítania s porozumením. Je to spôsobené i stratou záujmu o dobrovoľné čítanie literatúry. Následne sa u tejto generácie výrazne znižuje slovná zásoba, čo spôsobuje zníženie sebavedomia a vedie k rôznym behaviorálnym a sociálnym problémom. Bez ohľadu na príčiny, nízka úroveň slovnej zásoby limituje gramotnosť, porozumenie a schopnosť učiť sa. Chudobná slovná zásoba ovplyvňuje všetky ostatné aspekty života.

Generácia Z je v politických a sociálnych otázkach podobná mileniálom. Zoomeri sú prevažne progresívni a väčšina z nich očakáva, že štát zohrá aktívnu rolu pri riešení ich problémov. Na rozdiel od starších generácií, ktoré prijímajú správy najmä z televízneho spravodajstva, generácia Z získava informácie predovšetkým zo sociálnych médií. V Euró-

pe čoraz viac zoomerov spochybňuje svoju ľavicovú orientáciu a prechádzajú k pravicovým extrémistom. Príslušníci generácie Z v krajinách G20 uprednostňujú vo verejnej politike nacionalistický prístup pred globalistickým. V mnohých európskych demokraciách sú národno-populističtí politici a politické strany najobľúbenejšími medzi voličmi mladšími ako 40 rokov.

Príslušníci generácie Z vo veľkej miere podporujú práva LGBTQ komunity. V roku 2020 väčšinou podporili hnutie Black Lives Matter v USA.

Generácia Z verí viac ako ostatné generácie, že klimatické zmeny sú skutočné, a podporuje aktivity ako School Strike for Climate. Bolo to jedno z prvých politických hnutí, ktoré primárne viedla generácia Z. K hnutiu sa hlásia milióny mladých ľudí na celom svete, inšpirovaní švédskou aktivistkou Gretou Thunberg, ktorá odštartovala protesty za väčšiu akciu v boji proti klimatickým zmenám.

GENERÁCIA ALFA

(2010 – SÚČASNOSŤ)

Nazývaní aj screenedžeri, generácia skla. Označenie podľa počiatočného písmena gréckej abecedy „alfa“ dostala táto generačná kohorta preto, že ide o prvú generáciu, ktorá má definovaný štartovací rok narodenia v 21. storočí. Väčšina členov generácie alfa sú potomkovia Generácie Y.

V roku 2015 sa na celom svete každý týždeň narodilo asi dva a pol milióna ľudí. Očakáva sa, že generácia alfa dosiahne do roku 2025 dve miliardy. OSN odhaduje, že počet ľudí v populácii dosiahol v roku 2020 asi 7,8 miliardy. Pre porovnanie, v roku 1950 žilo na svete 2,5 miliardy obyvateľov. Rok 2018 bol prvým rokom, keď počet ľudí nad 65 rokov (705 miliónov) prevýšil počet ľudí vo veku od nula do štyroch rokov (680 miliónov). Inými slovami, išlo o prvý rok, v ktorom bolo viac starých rodičov ako vnúčat. Ak budú súčasné trendy pokračovať, pomer týchto dvoch vekových skupín bude v roku 2050 vyrovnaný. Miera plodnosti na celom svete klesá vďaka zvyšovaniu životnej úrovne, lepšiemu prístupu k antikoncepcii a zlepšeným vzdelávacím a ekonomickým príležitostiam.

Už od detstva sú súčasťou života veľkej časti generácie alfa smartfóny a tablety. Zavedenie používania týchto zariadení u dojčiat, batoliat či detí v predškolskom veku začal narastať práve v dekáde po roku 2010. Dá sa povedať, že asi 90 % malých detí bolo od jedného roka v priamom kontakte s vreckovým elektronickým zariadením, v niektorých prípadoch ich deti začali používať už vo veku niekoľkých mesiacov. Niektorí rodičia požívali tieto elektronické médiá simultánne spolu s cumlíkmi na tíšenie detí, no sú bežné prípady, že sú na tíšenie detí tejto generácie používané len digitálne médiá. Elektronické médiá sa stali pre túto generáciu aj v neskoršom veku súčasťou vzdelávacích pomôcok. V reálnom živote sú ich rodičia, ktorí vo veľkej miere patria ku generácii mileniálov,

silnou vrstvou užívateľov sociálnych sietí.

Generácia alfa takto vyrastá aj vo virtuálnom sociálnom prostredí. Narodenie do tohto prostredia, v ktorom je všadeprítomné používanie elektronických zariadení a sociálnych sietí, nastavuje odlišný spôsob myslenia a má svoje vlastné výzvy: počítačovou šikanu, závislosť na obrazovke a nevhodný obsah.

Prvá vlna generácie alpha dosiahne dospelosť po roku 2030. Očakáva sa, že v tejto dobe bude ľudská populácia na úrovni necelých deviatich miliárd a svet bude mať vôbec najvyšší podiel ľudí vo veku nad 60 rokov. Znamená to, že práve táto demografická skupina bude znášať bremeno starnutia populácie.

Zdroj: www.wikipedia.com

Bulletin zostavila: Valeria Schulczová

Fotografie: Aneta Némethová

Grafické spracovanie: Radim Blaho

BRIS

Divadlo Pavla Országha Hviezdoslava